

Demyanchuk V. A., applicant of the Center for Research Ukrainian–Polish relations Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Lviv), inukr@inst-ukr.lviv.ua

Repression and persecution of Ivan Gel in the early 60's – the first half of the 80's. XX century

The social–political activity of Ivan Gel in the 1960's and 80's of the 20th century the characterized, which became a kind of reaction to the curtailment of the process of de–Stalinization of Soviet society, the non–state status of Ukraine, oppression of national cultural and spiritual life, serious violations of constitutional norms regarding freedom of conscience and religions. It was emphasized that an important role in the development of the dissident's worldview was played by the family environment, familiarity with the well–known Ukrainian patriotic public–political figures, acquaintance with the works of classical Ukrainian literature prohibited in the Ukrainian Soviet Socialist Republic, and historical narratives. It was noted that during the investigated period, the Soviet authorities twice arrested I. Gel, but this not only did not stop him from further struggle with the totalitarian system, which in the 1980s gained much more aggressive forms, but also added faith in the achievement of the ultimate goal of independence Ukraine, self–confidence.

Keywords: I. Gel, Ukrainian SSR, repression, dissident, public–political activity, concentration camps.

* * *

УДК 94(656.835.1)

Срібна М. А.,
кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу «Історія незалежної України», Національний музей історії України (Україна, Київ), homylyu@ukr.net

**МАРКИ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА
ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ
ГУМАННОСТІ ТА МИЛОСЕРДЯ**

Вивілюються різновиди марок організації Червоного Хреста в контексті популяризації їх діяльності та збору коштів для подальшого розвитку та допомоги нужденним. Проаналізовано, що марки Червоного Хреста несуть певне повідомлення для населення та розглядаються як інформативний, психологічний і комерційний інструмент.

Ключові слова: Червоний Хрест, милосердя, поштова марка, музей, членський внесок, медичні сестри, Женевська конвенція, збройні конфлікти.

У світі є речі – безцінні: совість, доброта, чуйність, щирість... До них належить і почуття милосердя. Найвідомішою організацією, яка асоціюється з цими чеснотами є Червоний Хрест. Основною метою діяльності організації є захист життя людини, попередження та полегшення людських страждань під час збройних конфліктів, стихійного лиха, катастроф, аварій, надання допомоги органам охорони здоров'я та сприяння органам місцевого самоврядування у їх діяльності в гуманітарній сфері. Одним з видів популяризації роботи Червоного Хреста є марки, які випускають в різних країнах світу. За марками можна вивчати історію даної організації та політику держави у сфері надання медичної та гуманітарної допомоги населенню.

Необхідно зазначити, що у великій кількості праць, надрукованих з метою поширення знань про червонохресний рух, немає інформації про марки даної організації. Існують численні публікації, які торкаються різних аспектів філателії [1; 2; 3; 4], проте доволі мало трапляється інформації про марки Червоного Хреста, що несуть ідеологію гуманізму та толерантності.

Сукупність залучених музейних джерел, видані матеріали дозволили показати різноманітні за змістом та формою марки Червоного Хреста. У світі більш як в 40 країнах існують музеї поштових марок та пошти. Серед найбільших можна виділити Британський національний поштовий музей (Лондон), який має колекцію понад

250 тис. експонатів [5]. Великі музеї марок з багатими філателістичними колекціями є в Копенгагені [6], Берні [7], Гагіно (провінція Квебек) [8], Вашингтоні [9] тощо.

Зображення на марках популяризують державу, розповідають про її історію та здобутки. Різняться марки не тільки за змістом, а й за формою. Перші марки, як відомо, випускалися у формі вертикального прямокутника, але згодом почали випускатися у формі горизонтального прямокутника, круглі, у формі квадрата, трикутника, шестикутника, восьмикутника, ромба.

Художники–мініатюристи дуже часто, розробляючи серії поштових марок, використовують тематику милосердя, особливо з епізодів діяльності Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Варто виділити основні теми, які зображуються: лікарські рослини, медичні сестри, машини швидкої допомоги, переливання крові, військово–медичні послуги, догляд за дітьми. Також поруч із емблемою організації зображують портрети правлячих монархів.

Різні країни світу випускають марки, які приурочені до ювілейних дат, зокрема, до річниць створення даної організації в їхній країні (рис. 1, 2). Так, у 2003 р. Укрпоштою була випущена поштова марка до 85–річчя заснування Товариства Червоного Хреста України (рис. 3) [10].

Крім того, серед найпоширеніших зображень на марках Червоного Хреста є портрет засновника даної організації Анрі Дюнана. Він у жовтні 1862 р. видав книгу «Спогад про Солферіно», яка стала бестселером, зробивши його ім'я відомим всій Європі [11]. Остання третина книги містила план створення національних організацій по наданню гуманітарної допомоги, що користуються підтримкою своїх урядів. А для координації їх діяльності пропонувалося створити міжнародний громадський орган, якому слід було надати статус наднаціонального, з «дипломатичним імунітетом» на час ведення війни. У 1863 р. в Женеві завдяки зусиллям Анрі Дюнана була скликана конференція, що покляла початок створенню міжнародного товариства Червоного Хреста, а у 1864 р. прийнята перша Женевська конвенція про поліпшення долі поранених в сухопутній війні. У 1901 р. за свою діяльність Жан Анрі Дюнан спільно з Фредеріком Пассі став першим лауреатом Нобелівської премії миру (рис. 4) [12].

У 1978 р. до 150–річчя з дня народження Анрі Дюнана для пошти республіки Конго було створено оригінальну марку в марці, чим автори підкресливали, що купуючи її, покупець одночасно робить доплату на благодійність в межах всього світового співтовариства (рис. 5).

В Україні поштові марки вперше з'явилися в часи створення незалежної Української держави у 1918 р. Творцями сюжетів цих поштових мініатюр були видатні графіки Георгій Нарбут і Антін Серета. У 1920–ті рр., під час політики українізації в УСРС було запроваджено марки Товариства Червоного Хреста, вартість яких не перевищувала 15 коп. Проте, згодом змінилася політика радянської влади, змінилися і марки [13].

Більш 70 років Україна жила без власних марок, хоча ще 1947 р. УРСР стала членом Всесвітнього поштового союзу.

В кінці 1930–х рр., крім добровільного, також існував обов'язковий збір на користь Червоного Хреста.

Одержувачем коштів був МЗС при оформленні в'їзних і виїзних документів. Надалі збір коштів проводився через Союз Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця СРСР у вигляді масової сплати щорічних членських внесків учнями навчальних закладів та працівниками і службовцями підприємств, організацій і установ. За радянський період Товариство Червоного Хреста і Півмісяця СРСР було складовою частиною політичної системи тоталітарного суспільства. Партійне керівництво спрямовувало роботу товариства на підвищення активності його членів та виховання їх у дусі радянського патріотизму і постійної готовності до захисту країни (рис. 6, 7).

У роки Другої світової війни радянські червонохресні товариства в своїй роботі не завжди керувалися принципами та цінностями, які були закладені при створенні червонохресного руху. Зокрема, був порушений принцип неупередженості, за яким Червоний Хрест не робить будь-якого розрізнення за расовою, релігійною, класовою ознакою або політичним переконанням. Крім того, систематично порушувався принцип нейтральності у збройних конфліктах. Червоний Хрест підконтрольний радянською владою вступав в суперечки політичного та ідеологічного характеру. Одночасно з цим було не виконання принципу незалежності. Український Червоний Хрест ніякої автономії не зберігав та був повністю підпорядкований радянській владі.

Варто зазначити, що марки Червоного Хреста доволі часто виконували пропагандистські функції, зокрема їх випускали в ОУН з метою привернути увагу світової спільноти до України та її підневільного статусу в складі Радянського Союзу (рис. 8).

У 1991 р. Український Червоний Хрест вийшов зі складу Товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця СРСР. Пожертви надходили спонтанно, і банківська платіжка була єдиним документом про зроблену пожертву. У 1998–2000 рр. були випущені невеликі пробні серії марок з різним номіналом (50 коп. та 1 грн.) [13].

Сьогодні для матеріальної допомоги нужденним Товариство Червоного Хреста України намагається залучити населення до своєї діяльності через поширення червонохресної марки «Членський внесок». Використання марок даного типу знайшло визнання та схвалюють в штаб-квартирах Національних комітетів Товариств Червоного Хреста інших країн.

Зараз Товариство Червоного Хреста України поширює марки номіналом 2, 5, 10 гривень. Поширюють їх і медичні установи країни (рис. 9).

На основі вище сказаного можемо зробити висновок, що джерелом фінансування діяльності Червоного Хреста є членська марка та благодійний внесок приватних осіб. Марки несуть повідомлення для населення і розглядаються вони як інформативний, психологічний і комерційний інструмент, залежно від того, які цілі переслідуються. Недаремно президент Асоціації філателістів України Володимир Бехтір (1946–2009 рр.) якось зазначив: «Наймініатюрніші картини – саме так можна назвати поштові марки, які значно відрізняються за розмірами не лише від творів живопису, а й книжкової графіки, за розмірами, але не за змістом зображення та впливом на глядача» [14].

Рис. 1. Японська поштова марка (1952 р.).
Випущена до 75-річчя Японського Червоного Хреста

Рис. 2. Поштова марка Червоного Хреста Бельгії (1939 р.).
Випущена до 75-річчя діяльності Червоного Хреста Королівства Бельгії

Рис. 3. Поштова марка Товариства Червоного Хреста України (2003 р.).
Випущена до 85-річчя заснування Товариства Червоного Хреста України

Рис. 4. Поштова марка Червоного Хреста Королівства Бельгії (1959 р.)

Рис. 5. Поштова марка Червоного Хреста Демократичної Республіки Конго (1978 р.)

Рис. 6. Марка Товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця СРСР (1973 р.)

Рис. 7. Марки Товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця СРСР (1958 р.)

Рис. 8. «35 років Українському Червоному Хресту» (1953 р.)

Рис. 9. Марки Товариства Червоного Хреста України «Членський внесок» (2014 р.)

Список використаних джерел

1. Кисин Б. Марки разного назначения / Б. Кисин // Филателия СССР. – 1975. – №12. – С.55–56.
2. Граллерт В., Грушке В. Марка почтовая / В. Граллерт, В. Грушке; Сокр. пер. с нем. Ю. М. Соколова и Е. П. Сашенкова // Филателистический словарь. – М.: Связь, 1977. – 271 с.
3. Соколов М. П., Ниселевич Л. М., Смыслов А. М. Спутник филателиста / М. П. Соколов, Л. М. Ниселевич, А. М. Смыслов // Всесоюзное общество филателистов. – М.: Связь, 1971. – 167 с.
4. Левитас И. Отечественные марки / И. Левитас // Филателия СССР. – 1988. – №5. – С.14–16.
5. Офіційний сайт Поштового музею Лондона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://postalmuseum.org/>
6. Офіційний сайт Музею пошти та телекомунікацій в Копенгагені (Данія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ptt-museum.dk/>
7. Офіційний сайт Музею зв'язку в Берні (Швейцарія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfk.ch/home/>
8. Офіційний сайт Канадського поштового музею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.museedelhistoire.ca/404>

9. Офіційний сайт Національного поштового музею США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://postalmuseum.si.edu/>

10. Національний музей історії України. – Фонди. – Марка поштова «Товариство Червоного Хреста» (до 85 – річчя з дня створення Українського Червоного Хреста в Києві). Худ. В. Василенко. – Київ, Україна, 2003. – Філ – 1883.

11. Анри Дюнан Воспоминание о битве при Сольферино / Пер. с фр. – 3-е изд., без изм. – М.: Международный Комитет Красного Креста, 2009. – 108 с.

12. Біографія Жана Анри Дюнана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biographera.net/biography.php?id=65>

13. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста Личаківського району. Чим міряють милосердя [Електронний ресурс]. – 13.08.2011. – Режим доступу: <http://lviv-redcross.at.ua/news/2011-08-13-5>

14. Дячук І. З історії музейних колекцій: поштові марки та конверти в зібранні Музею О. О. Осм'оркіна / І. Дячук [Електронний ресурс]. – 09.11.2016. – Режим доступу: <http://prostir.museum.ua/post/38242>

References

1. Kisin B. Marki raznogo naznachenija / B. Kisin // Filatelija SSSR. – 1975. – №12. – S.55–56.
2. Grallert V., Grushke V. Marka pochtojava / V. Grallert, V. Grushke; Sokr. per. s nem. Ju. M. Sokolova i E. P. Sashenkova // Filatelicheskij slovar'. – M.: Svjaz', 1977. – 271 s.
3. Sokolov M. P., Niselevich L. M., Smyslov A. M. Sputnik filatelista / M. P. Sokolov, L. M. Niselevich, A. M. Smyslov // Vsesojuznoe obshhestvo filatelistov. – M.: Svjaz', 1971. – 167 s.
4. Levitas I. Otechestvennye marki / I. Levitas // Filatelija SSSR. – 1988. – №5. – S.14–16.
5. Ofitsiynnyy sayt Poshtovoho muzeyu Londona [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://postalmuseum.org/>
6. Ofitsiynnyy sayt Muzeyu poshty ta telekomunikatsiy v Kopenhahene (Daniya) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ptt-museum.dk/>
7. Ofitsiynnyy sayt Muzeyu zv'yazku v Berni (Shveysariya) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.mfk.ch/home/>
8. Ofitsiynnyy sayt Kanads'koho poshtovoho muzeyu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.museedelhistoire.ca/404>
9. Ofitsiynnyy sayt Natsional'noho poshtovoho muzeyu SSHA [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://postalmuseum.si.edu/>
10. Natsional'nyy muzey istoriyi Ukrayiny. – Fondy. – Marka poshtova «Tovarystvo Chervonoho Khresta» (do 85 – richnytsi z dnya stvorenniya Ukrayins'koho Chervonoho Khresta v Kyievi). Khud. V. Vasylenko. – Kyiv, Ukrayina, 2003. – Fil – 1883.
11. Anri Djunan Vospominanie o bitve pri Sol'ferino / Per. s fr. – 3-е изд., без изм. – М.: Mezhdunarodnyy Komitet Krasnogo Kresta, 2009. – 108 s.
12. Biografija Zhana Anri Djunana [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://biographera.net/biography.php?id=65>
13. Ofitsiynnyy sayt Tovarystva Chervonoho Khresta Lychakivs'koho rayonu. Chym miryayut' myloserdya [Elektronnyy resurs]. – 13.08.2011. – Rezhym dostupu: <http://lviv-redcross.at.ua/news/2011-08-13-5>
14. Dyachuk I. Z istoriyi muzeynykh kolektsiy: poshtovi marki ta konverti v zibranni Muzeyu O. O. Osm'orkina / I. Dyachuk [Elektronnyy resurs]. – 09.11.2016. – Rezhym dostupu: <http://prostir.museum.ua/post/38242>

Sribna M. A., Ph.D., leading research worker of department of «History of independent Ukraine», National Museum of History of Ukraine (Ukraine, Kyiv), homylya@ukr.net

Stamps card Red Cross as a means of popularizing humanity and mercy

The types of stamps card of the Red Cross organization are highlighted in the context of popularizing their activities and raising funds for further development and assistance to the needy. It is analyzed that the postmarks of the Red Cross carry messages to the public and are considered as informative, psychological and commercial tools.

Keywords: Red Cross, mercy, postage stamp, museum, membership fee, nurses, Geneva convention, armed conflicts.
